

ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

1

«РАДЯНСЬКА ШКОЛА»

1981

З Д О С В І Д У

Про роботу з діафільмом у дитячому садку

О. ФАДЄЄВА,

вихователька дитячого садка № 6 м. Сімферополя

У багатьох дитячих садках є фільмоскоп. Це чудове приладдя допомагає зробити заняття з дітьми наочними, емоціональними й цікавими. Але далеко не в усіх дитячих садках фільмоскоп використовують правильно.

Праця М. Л. Варшавської «Диапозитивные фильмы в детском саду» (вид. 1955 р.) широко висвітлює питання, але видання це розійшлося і далеко не в усіх дитячих садках воно є.

В цій статті ми ставимо перед собою завдання, використовуючи досвід дитячих садків № 6 і 17 м. Сімферополя, допомогти вихователям правильно організувати роботу з діафільмом.

— Ми сьогодні будемо дивитися кіно? — питають свою виховательку діти середньої групи дитячого садка.

— Я вам обіцяла, значить, буде. А що б ви хотіли подивитися? — питає вихователька.

— Про котика, як він у ліс ходив!

— Про козлика Сіре вушко!

— Про Червону шапочку, — поспіпались з усіх боків запитання.

— Ну, ось що, — каже вихователька, — сьогодні ми подивимось картину «Уперте кошеня», яку просив показати Вова. Це дуже хороша картина, а ми дивилися її один раз. А інші картини будемо дивитися потім. Зал підготують Света, Сашко і Вова. Ви пам'ятаєте, що треба зробити? Поставте тумбочку для апарата. Там на підлозі, де її треба поставити, є позначка. Потім розставте стільці. Треба їх поставити у п'ять рядів по 5 стільців у кожному. Де ставити перший ряд теж знаєте: там маленька смужка. А після цього закрийте віконниці. Все інше зроблю сама.

Готування закінчується. На заздалегідь прикріплених до стіни гачках повішено екран розміром 120×95 см, заввишки над підлогою 1 м 15 см. На відстані 2 м 40 см від екрана поставлено перший ряд стільців. Вихователька перевіряє як поставлено стільці, вказує на те, що ряди треба трохи розсунути, щоб зручніше було сидіти. Ставить фільмоскоп, вставляє картину, наводить на ясність. Усе це забирає 5—6 хвилин.

Спокійно одне за одним входять діти і сідають на підготовлені для них місця. Попереду сідають низькі на зріст діти, позаду — вищі.

Гасне світло, освітлюється екран. Діти сидять спокійно. Вся увага зосереджена на картині. Починається

заняття. Програмний зміст його — ознайомлення з деякими поведками тварин: кішки, білки, їжака, порівняння їх.

Після перших трьох кадрів вихователька питає: «Чому ж кошеня назвали впертим?».

Діти дивляться фільм з інтересом і співчують кошеняті. Вигуки «гарненький», «він боїться», «бідненький» свідчать про те, що діафільм сприйнято емоціонально. У процесі перегляду вихователька ставить ряд запитань:

— Проголодалося кошеня, а їсти відмовилося. Чому ж? Чому кривий заєць вирішив, що це білченя?

Після перегляду кадрів про білку вихователька поставила такі запитання:

— Чому ж білка вирішила, що це їжачок?

— Наш їжачок теж уночі мишок ловив?

Після перегляду всього фільму дітям було поставлено таке запитання: «А чому зайчик, білка та їжак не могли пізнати, що це кошеня, а ворона пізнала?»

Віт я. Бо кішки за воронами ганяються.

— Де ж вони ганяються?

— У лісі.

Вихователька. Ні, діти, кішки — свійські тварини, вони в лісі не бувають. А ось ворони до нас прилітають, шукають чи нема чого поїсти у дворі. Де ж могла кішка з вороною зустрітися?

Віт я. У дворі.

— А де живуть білка, заєць та їжак?

— У лісі.

— Так ось чому вони кошеня і не бачили ніколи.

Заняття закінчується. Вихователька виймає картину, кладе її на місце, забирає фільмоскоп, діти встають і виходять. Четверо дітей залишаються прибрати приміщення: вони ставлять на місце стільці, тумбочку, відкривають віконниці. Вихователька перевіряє, як діти прибрали.

Багато здобули діти від цього заняття. Зорові сприймання художнього зображення доповнили літе-

ратурний твір. Образи стали чіткими й яскравими. Вдалі нечисленні запитання виховательки змусили дітей думати і краще розуміти зміст. Повторення показу поглиблює сприймання.

А ось ще один перегляд. Вова приніс з дому діафільм. Діти просять показати його. «А яка картина?» — питає Сергійко. — «Цікава, про хлопчиків, як вони патрони носили». Вихователька дивиться на заголовок: «Катаєв. Белеет парус одинокий». Не думаючи про те, чи зрозумілий цей твір дітям, вона охоче погоджується показати картину. Картина нова, старі їй самій вже обридли, вона вважає, що й дітям вони обридли. Прийшла вихователька іншої групи. «Яка у вас картина? Ми теж її не бачили, давайте разом дивитися». «Добре. Принесіть свої стільці».

Діти із своїми стільчиками ввійшли і сіли у два ряди, по 12 дітей у кожному. Позаду сіла друга група. Чекати показу довелося довго. Треба було завісити вікна, але не було цвяхів, щоб повісити на них ковдру. Знайшлися цвяхи, почали шукати молоток, фільмоскоп поставили на стілець, а стілець на столик. Виявилось, що це низько щодо екрана. Спочатку діти сиділи тихо, бо їм було сказано, що коли вони будуть шуміти, «кіно» не буде. Потім стомилися чекати, почалась метушня, шум. Кілька дітей скочили, підбігли до фільмоскопа і, зачепивши за провід, мало не звалили його. Нарешті погасили світло і почали показ. Одна з виховательок показувала картину, а друга читала текст. «А це німці?» питають діти. — «Ні, це білі». «А білі це німці?» «Ти не розмовляй, слухай, що я читаю». Дітям, які сидять збоку, погано видно. Вова встав і підійшов ближче. «Вова мені заслоняє». Окрик виховательки: «Вово, сідай на місце». «А мені не видно». «Ну, іди сюди, стань позаду». Вова йде. «І мені не видно», — чути голоси. Показ припинено. Дітей пересадити. Картина має дві частини. Подивилися першу частину, дивляться другу: повстання, мітинги, демонстрація. Старші діти

сприймають тільки боротьбу, не розуміючи її змісту, а тому їм зовсім незрозуміло, чому зображені в картині солдат та офіцер — вороги, а не друзі. Діти середньої групи не зрозуміли нічого і вже нічого не питали. Картина закінчена.

— Сподобалась вам картина? — питає вихователька.

— Сподобалась.

— Ось бачите, які були хороші діти, як вони допомагали революціонеру врятуватись.

Сашко. А навіщо він гудзики на шинелі обрізав, значить, він нехороший.

Лена. А він дядькові як дав у спину, так дядько у море впав. Покажіть ще другу.

— Вечеря ще не готова, можна ще показати, — каже няня, входячи в кімнату.

— Ну, що ж вам ще показати? Я покажу вам картину «З дідусем по дрова».

— Я вже бачила цю картину.

— А я не бачила.

— Будете дивитися ту, яку я поставила.

Діти стомилися, картину дивляться неувважно, починаються розмови. Вихователька нервує, закликає дітей до порядку.

Що дав такий показ дітям, крім втоми і збудження? Дещо діти зрозуміли. Боротьба, війна завжди збуджує, і ось другого дня почалася гра у війну. Діти бігали з палицями, кричали, «кидали бомби». Тут були й червоні, і фашисти, і білі. Потрібно було немало зусиль виховательки, щоб відвернути дітей від цієї збуджуючої гри.

В чому ж основна помилка вихователок у другому занятті? Перегляд діафільму в даному разі був для них тільки способом заповнення часу дітей. Не було продумано ні добір фільму, доступного за змістом, ні організацію дітей. Такий показ, безумовно, завдає шкоди дітям, збуджуючи і стомлюючи їх, привчаючи до верхоглядства: «Ми все бачили, все знаємо».

Я описала ці два заняття для того, щоб проілюструвати значення

фільмоскопа у виховній роботі дитячого садка.

Організація роботи з діафільмом у дитячому садку

Продумати правильну організацію показу діафільму — ось про що повинен насамперед подбати кожний педагогічний колектив дитячого садка. У статті Є. К. Глушкової «Гигиена показа диапозитивных фильмов» («Дошкольное воспитание», 1959, № 2) дуже чітко та обґрунтовано подано вказівки до організації показу з точки зору гігієни.

До цих правил слід додати потребу провітрювати приміщення перед сеансом. Гігієнічні вимоги до показу картин через фільмоскоп ФТК-49 змушують показувати фільм одночасно тільки невеликій кількості дітей, тобто одній групі.

З педагогічної точки зору такі покази здебільшого теж доцільніші. Бо зміст картин легше добирати за віком, а прийоми, які застосовує вихователь під час перегляду (запитання, пояснення тощо), теж неоднакові для дітей різного віку.

Місце показу — кімната, яка може бути легко затемнена, але в якій досить простору, щоб розмістити групу відповідно до правил гігієни. Найкраще, коли це зал.

Час показу — години занять або ввечері після полуденка. Добре також показувати діафільми в дощові дні, коли чомусь не можна йти на прогулянку.

Коли показ відбувається в години занять, то він повинен мати характер заняття і бути зв'язаний з усією системою занять. У вечірні години показ має характер розваги, відпочинку. Звідси різниця у доборі картин та в самому проведенні показу. Не слід показувати кілька діафільмів за один раз, щоб не знижувати вражень. Тільки в окремих випадках можна показувати деякі повторні діафільми по 2 зразу, зокрема, коли діафільми дуже короткі.

Показувати діафільми слід для трирічних дітей один раз на два

тижні, для дітей 4—5 років — раз у 10 днів, для дітей 5—7 років — один раз в 7—10 днів. Частіший показ діафільмів знижує силу сприймання і стає звичайним, буденним.

Потрібно виділити в колективі одну з виховательок, доручивши їй нагляд за всім інвентарем: фільмоскопом, екраном, діафільмами. Зберігати діафільми слід у висувних ящиках стола або в коробках, поклавши їх рядами так, щоб було видно назву і номер. Треба прономерувати діафільми і скласти каталог, за номерами якого легко буде знаходити потрібне.

Підготовка до показу діафільму

Для демонстрування діафільму потрібні: 1) постійне місце для екрана і самий екран; 2) підставка під фільмоскоп, яка відповідає висоті екрана; 3) позначка на підлозі, де ставлять підставку і перший ряд стільців; 4) розетка в найбільш зручному місці для вмикання фільмоскопа. Крім того, потрібно пристосувати кімнату для швидкого затемнення. Корисно мати ручний фільмоскоп без лампочки для попереднього перегляду діафільму вихователем.

В організації показу повинні брати участь діти старшої і середньої групи під керівництвом вихователя.

Показ діафільмів у групі трирічних дітей

Малюки люблять дивитися діафільми не менше, ніж старші. Але їм важко сидіти довгий час і дивитися пасивно. Зміст діафільмів для них має бути простий, зображення чітке, лаконічне, без зайвих подробиць. Малюкам треба більше допомагати в розгляді, більше говорити з ними. Заняття повинно відбуватися дещо сповільненим темпом. У деяких випадках можна вносити елементи гри, завдяки яким діти не будуть пасивними глядачами. Репліки дітей під час перегляду свідчать про емоціональність сприймання, отже, їх не слід забороняти. Проте не можна допускати зай

балакучості, що відвертає від сприймання діафільму.

Примірне заняття

Повторний перегляд діафільму «Ріпка». При першому перегляді вихователька показувала картини і читала текст, не відвертаючи уваги дітей від цілісного сприймання казки. При повторному показі вона поставила такі завдання: 1) розглянути картини; 2) запам'ятати послідовність казки; 3) залучити дітей до участі в розповіді; 4) залучити до активної участі новеньких дітей.

Вихователька гасить світло і каже: «Я вам покажу зараз казку про ріпку».

Юрасик: «Я знаю, у мене вдома є така книжка».

— Ось і добре. Спочатку я розповім, а потім ти будеш розповідати.

Починається показ: «Посадив дід ріпку. Ось бачите, він у землю насіннячко саджає. Що це в нього в руках?» Діти: «Лопата». «Дід землю скопав лопатою, щоб вона м'яка була, і туди насіннячко поклав. А потім поливав, щоб ріпка виросла». Показує другий кадр.

«Виросла ріпка велика, дуже велика (текст виділяє голосом). Ріпка в землі сидить, а ось від неї листя» (показує). Третій кадр: «Почав дід ріпку тягти. Тягне, потягне, витягти не може. Дуже велика ріпка, міцно в землі сидить. Кого ж покликав дід на допомогу?» Діти: «Бабку», «Ану, давайте і ми покличемо бабку». «Бабко, іди ріпку тягти». Діти повторюють за вихователькою: «Бабко, іди ріпку тягти». Показує наступний кадр. «Ось і прийшла бабка. Бабка за дідку, дідка за ріпку — тягнуть потягнуть, витягти не можуть. Кого ж тепер треба на допомогу покликати?» Юра: «Внучку». «Ну, поклич ти, Юрко!» Юра: «Внучко, іди ріпку тягти». Разом з Юрком кличуть внучку і інші діти.

Вихователька: «Ось і внучка прийшла. Внучка за бабку, бабка за дідку, дідка за ріпку. Тягнуть потягнуть, витягти...» Кілька дітей: «Не можуть».

Вихователька продовжує: «Покликала внучка... «Жучку» — підказують діти. «А хто ж це Жучка?» «Собачка». «А як вона гавкає?» Діти «гавкають». «Ні, не всі, хай погавкає за Жучку новенький Женя», Женя «гавкає» і т. д.

Після того, як ріпку витягли, вихователька каже: «Ось усі разом і витягли ріпку, а одному діду важко було. А тепер давайте ми їм поплескаємо». Діти плескають у долоні.

Пізніше, коли діти запам'ятали казку, перегляд діафільму «Ріпка» відбувався інакше у зв'язку із зміною програмного змісту заняття: учити дітей добре розповідати знайому казку.

При перегляді в перший раз діафільму Барто «Іграшки» вихователька читала текст. Знайомі вірші пропонувалося читати дітям, а нові — вихователю.

багатьма запитаннями допомагає розібратись у картинах. «Де сидить зайчик?» Ляля: «На лавці». Вихователька: «В саду, на лавці, його хазяйка-дівчинка забула. Зайчика кинула хазяйка. Під дощем залишився зайчик» і т. д.

Переглядаючи картину «Катя в яслах», діти бачать знайому їм обстановку дитячої установи. В картині розкривається поведінка дітей, взаємини їх в колективі. Запитання виховательки та її зауваження повинні фіксувати на цьому увагу дітей. «Розумниця Катя, віддала іграшку новенькій дівчинці», — каже вихователька, показавши відповідний кадр і прочитавши текст.

На картині Катя купує ляльку в сукні. «Можна так робити? А чому не можна? Хто тримає ложку правильно, а хто неправильно?» «Сергійко неправильно», — відповідають діти. Вони вже знають, як треба тримати ложку та як не треба, і пізнають це на картині. «Вогні погасли, заснули ясла», — кінчає вихователька сповільненим, заспокоюючим голосом, і діти встають з стільчиків задоволені.

Отже, ми бачимо різноманітні прийоми показу діафільмів трирічним дітям. Особливість цього показу полягає в тому, що вихователька залучає дітей до активної участі у перегляді. Діти, де це можливо, то співають пісеньку колобка, то гавкають за собаку, то нявкають, як кішка, когось кличуть, за когось говорять і т. д.

Вихователька теж активна, вона тактовно вставляє свої зауваження, вказує на картині те, на що треба звернути увагу дітей. Але запитань і зауважень вихователя не повинно бути надто багато. Не слід відводити ними дітей від основного змісту, перевантажувати перегляд.

Величезне значення має в цьому віці повторний перегляд однієї і тієї ж картини. Твори, які діти дивляться через фільмоскоп, треба іншим часом розповідати або читати їм, не показуючи діафільмів.

Для групи трирічних дітей досить переглянути за рік 8—10 діафільмів.

Показ діафільмів у групі чотирирічних дітей

На початку року показ діафільмів чотирирічним дітям мало чим відрізняється від показу трирічним. Той же зміст фільмів, трохи сповільнений темп показу, допомога виховательки у формі запитань, зауважень про те, що зображено. Але поступово діти навчаються слухати й дивитися доступні за віком діафільми, сприймаючи їх без допомоги виховательки.

Примірне заняття

Перший перегляд казки «Лисичка з скалочкою».

До показу вихователька принесла з кухні скалочку, показала дітям і пояснила для чого вона. Показуючи діафільм, читала текст повільно, виразно. Діти слухали і дивилися мовчки. Тільки коли лисиця втретє проситься переночувати, чути голос: «Не треба її пускати, вона нехороша». Після перегляду фільму вихователька спитала: «Сергійку, чому ти сказав, що лисиця нехороша?» Сергійко: «Вона курочку з'їла та качечку теж з'їла». «Так, — каже вихователька, — вона ще обдурювала, неправду говорила, а це дуже погано. Що ж трапилось з лисицею?» «Її собаки розірвали». «Вам жалко лисицю?» «Ні, вона противна». «Вона нехороша». «Мені качечку і курочку жалко», — відповідали інші діти. Відповіді й вигукі дітей показували, що мораль цього твору зрозуміла їм.

В наступні дні після перегляду діафільму дуже корисно говорити з дітьми про те, що вони бачили, згадувати зміст переглянутих фільмів. Діти чотирьох років вже можуть багато про що розповісти. Але послідовною розповідь може у них бути тільки після короткого та легкого діафільму і в тому разі, коли вони його добре засвоїли.

Діафільми на заняттях з дітьми середньої і старшої групи

У середній і старшій групах дитячого садка фільмоскоп може відіграти значну роль в ознайомленні з оточенням, в уточненні уявлень дітей, в їх навчанні розповідати. У той же час художньо виконані діафільми є чудовими ілюстраціями до літературних творів, з якими знайомляться діти цього віку. Ілюстрації через діафільми більші за розміром, яскравіші, ніж у книжці. Кращому

сприйманню їх сприяє і затемнення кімнати, що ізолює від інших вражень.

Форми роботи з діафільмами в цих групах можуть бути різноманітні, а саме:

1. Перегляд діафільмів разом з читанням тексту вихователем.

2. Бесіда в процесі перегляду діафільмів.

3. Бесіда на основі діафільмів.

4. Розповідання дітей у процесі перегляду.

5. Розповідання дітей після перегляду.

6. Розповідання в особах.

7. Мовчазний перегляд.

Діти середньої групи вже вміють слухати, дивитися і розбиратись у картинах. Вони допитливі, уважні й посидючі, коли заняття для них цікаве. У них вже є досить багато уявлень про навколишнє життя. Починати роботу з діафільмами в середній групі треба з показу простих, коротких діафільмів, поступово ускладнювати їх, різноманітнити форми роботи з ними. В середній групі можна повторити й діафільми, показані в молодших групах.

Приклад *першої форми* занять — перегляду діафільму з читанням тексту вихователем наведено на початку статті (діафільм «Вперте кошеня»).

Такі картини як «Що таке добре, що таке погано» Маяковського, «Пожежа» Маршака, «Козеня Сіре вушко» Воронкової, народні казки «Лисичка з скалочкою», «Лисичка-сестричка і сірий вовк», «Смоляний бичок» можна дати з двома-трьома запитаннями виховательки в процесі перегляду або після нього, наприклад: «Від чого сталася пожежа? Хто в цьому винний? Чому козеня не змогло втекти від вовка? Чому баба-яга не наздогнала бичка? Хто хитріший: вовк чи лисиця? При першому показі дуже важливо не псувати запитаннями й зауваженнями цілісного враження від читання й переказу. При повторному показі слід більше уваги приділити розглядові картин.

Друга форма. Бесіда в процесі перегляду фільму.

Бесіда про собаку за діафільмом «Свійські тварини», малюнки Брема.

Програмний зміст:

1. Виховання любові до тварин.

2. Знати, що собака — друг людини, що він корисний, чим живиться.

3. Уміти коротко розповісти про те, що на картині.

4. Закріплення знання слів «конура», «щеня».

Вихователька: «Діти, ми вчора ходили дивитися, як живе наш Дружок, а сьогодні подивимось картини про інших собак». Показує перший кадр: «Що тут намальовано, Вово?» «Хлопчик і собака». — «Що вони роблять?» «Собака дає лапу, а хлопчик йому пальцем погрожує».

Вихователька: «Вони друзі, разом граються. Хлопчик піклується про собаку».

Миколка: «У мене вдома є собака. Його звать Бобка. Я теж з ним граюсь».

Вихователька показує другий кадр. «Тепер Юля розповість, що на цій картині».

Юля: «Собака вийшов з будки і дивиться».

Вихователька: «Згадай, Юлю, як я вам учора називала будиночок собаки». Юля мовчить.

— Таню, допоможи їй. — Таня: «Конура». «Юлю, розкажи знову». Юля: «Собака вийшов з конури».

Вихователька: «Як ви думаете, хто зробив для собаки конуру? Іжу йому поклав, кісточки і суп? А що ви носили вчора Дружкові на обід?» Вова: «Теж суп і хліб».

Вихователька: «Для чого собаку на ланцюг прив'язали?» «Щоб він не втік на вулицю». «Що робить тут біля воріт собака?»

Діти: «Дім стереже». «А коли хтось чужий увійде у двір, що рибитиме собака?» Вітя: «Буде гавкати».

Вихователька: «Собака дім стереже, чужих у дім не пускає: хто зайде — загавкає. А люди про собак дбають, годують, влаштовують їм конуру».

Діти розглядають наступні кар-

тини, на яких зображено щенят, які граються з хлопчиком, мисливського собаку на полюванні. Згадують військових собак, своїх свійських собак, і вихователька робить висновок: собаки—друзі людини, вони їй допомагають, собак не можна кривдити, про них треба піклуватися. Чужих собак чіпати не можна.

Третя форма. Бесіда за діафільмами, переглянутими раніше. У наведеному попередньому діафільмі «Вперте кошеня» діти зустрічаються з білкою і дещо про неї дізнаються.

У дитячому садку живе у вольєрі білочка. Діти доглядають її. Діафільм «Рыжка» Скребицького ще доповнив знання дітей про білку. Таким чином нагромадився різноманітний матеріал для бесіди.

Переглянуті дітьми діафільми Грінберг «Олин фартух» і «Хазяечка» дали цікавий матеріал для бесіди про працю й допомогу мамі в господарстві, про обов'язки чергового.

Діафільми вплинули на дітей. Діти стали уважнішими при виконанні обов'язків чергових, більше прагнули до самостійності. Люда, наприклад, відмовилась від бабусиної допомоги при роздяганні.

Питання про те, як краще: знайомити дітей з твором до показу діафільму чи одночасно — можна розв'язати по-різному. В тих випадках, коли ілюстрація полегшує розуміння і сприймання твору, треба показувати діафільм відразу при ознайомленні з твором. Коли ж твір зрозумілий сам собою, а ілюстрація дає лише подробиці та уточнює образи, можна вдатися спочатку до розповіді чи читання, а потім в порядку повторення до діафільму. В такий спосіб діти глибше відчують і слово, і зображення. Треба враховувати, що сила слова до певної міри послаблюється, коли діти водночас дивляться і слухають. Вони повинні вміти та любити слухати розповідь і читання і без ілюстрацій. Тому не можна зловживати діафільмами.

Твори, переглянуті через фільмоскоп, слід, крім того, читати й роз-

повідати дітям без фільмоскопа. Казку Маршака «Про дурне мишеня» діти середньої групи знали. З'явився діафільм «Казка про розумне мишеня» Маршака і майже одночасно і книжка «Про розумне мишеня». Вихователька вирішила, що слід спочатку показати діафільм: адже діти не бачили ні тхора, ні сови.

Четверта форма. Розповідання дітей у процесі показу діафільму. Велике місце може бути відведене навчанню дітей розповідати за допомогою діафільмів. Такі твори, як «Ріпка», «Колобок», «Теремок», які діти добре знають ще з молодшої групи, можна давати для розповідання із самого початку року, попередньо переглянувши і прослухавши фільм ще раз. Коли розповідь неправильна, вихователька пропонує комусь з дітей виправити, не примушуючи того, хто помилився повторювати, щоб заняття не стало сухим, нецікавим. Неправильні вирази вона виправляє сама, не перериваючи розповіді.

П'ята форма. Розповідання після перегляду діафільму. Цей вид розповідання дітей можливий лише тоді, коли діти добре запам'ятали твір, переглянули його кілька разів. За переглянутим фільмом діти розповідають більш вільно. Текст їх не зв'язує. Вони іноді доповнюють його тим, що бачили на картині. Для розповідання дітей треба брати діафільми невеликі, прості за змістом, особливо для середньої групи. Дуже підходять для цієї мети діафільми Сутеєва «Казки в картинках» і «Веселі картинки». Веселі казки, дотепні, з чіткими веселими малюнками автора дуже добре сприймалися дітьми під час показу. Діти дружно сміялися, коли кораблик відплив від жаби, коли кошенята, попавши в борошно, стали білими і т. п. Виразність зображення дала дітям можливість побачити більше, ніж написав автор.

Старша група

Форми роботи з діафільмом залишаються ті самі. За своїм змі-

стом ця робота стає глибшою, складнішою. Багато з діафільмів середньої групи використовуються також у старшій групі. Так, діти старшої групи з великим інтересом і користю для себе дивляться народні казки «Бычок — чорный бочок», «Маша і ведмідь», «Кіт, півень і лисиця» та ін.; твори радянських письменників — «Що таке добре і що таке погано» Маяковського, «Мойдодыр» Чуковського, «Пожежа» Маршака. Такі картини, як «Рижка», «В лісі», «На чому люди їздять» можна використати для бесід і в тій і в другій групі. Але бесіди в старшій групі будуть дещо ширші і глибші, ніж у середній групі. Проте є цілий ряд діафільмів, які слід давати тільки в старшій групі. Сюди в першу чергу належать фільми, що ілюструють твори, рекомендовані програмою для старших груп дитячого садка: «Акула» Толстого, «Дід Мазай і зайці», «Повість про невідомого героя» Маршака, народні чарівні казки, як «Царівна жаба», «Іван Царевич і сірий вовк» та багато інших.

Нижче наводимо зразок одного заняття, на якому подається показ ілюстрації до знайомої вже казки «Про рибалку і рибку» (казку читали раніше).

Програмний зміст: викликати негативне ставлення до жадності і зла.

Вихователька: «Діти, пам'ятаєте, я вам читала казку «Про рибалку і рибку». Про що в ній говорилося?»

Валерик: «Про те, як дід закинув сіть у море і спіймав рибку. Рибка просила її відпустити».

Сашко: «І ще про злу бабу».

Вихователька: «А ви пам'ятаєте, хто написав цю хорошу казку?»

Діти: «Пушкін».

Вихователька: «А як звали Пушкіна?» — Вова: «Олександр Сергійович».

Вихователька: «Вірно. Пушкін Олександр Сергійович — великий поет і письменник. А що він ще написав?» Діти пригадують: «Про білку», «Вітер по морю гуляє». Сашко: «І ще казку про царя Салтана». Вова: «У лукомор'я дуб зелений».

Вихователька: «Сьогодні ми подивимось казку «Про рибалку і рибку», а іншим разом я вам покажу картину про Пушкіна». Показує фільм і читає текст. Діти дивляться мовчки і з великим інтересом. При зображенні моря під час бурі вихователька затримує кадр і каже: «А море яке стало темне, бурхливе. Як ви дума-

єте: чому?» Наталка: «Воно сердиться». «На кого?» «На бабу». Таня: «Страшно!» Надійка: «Спочатку трохи темне було, а потім зовсім темне».

Після перегляду діти, не чекаючи запитування говорять: «Нехороша баба», «Зла»; «Ще варта зла, навіщо дідуся били?»

Вихователька: «Так, баба зла. Їй все мало було, вона все більше й більше хотіла мати. Як її ще можна назвати? Як називають людей, що з іншими не діляться і все їм мало?» Сергійко: «Жадібними». Вихователька: «Бачите, як недобре бути жадібним. Ми подивимось цю картину ще раз».

Розповідання за діафільмом у старшій групі відбувається так само, як і в середній. І для старшої групи не слід брати великих творів, особливо в першій половині року. Багато творів, які діти переглядали в середній групі, можна у старшій використати для розповідання.

У старшій групі має вже значення оцінка виховательки: «Як добре було слухати Таню. Вона розповіла все по порядку, зрозуміло і цікаво».

Або: «Вова розповів добре, але розповідаючи, він був неуважний і плував порядок. Я виправила Сергійка, сказала: треба говорити «ішов», а не «шов». Він знову неправильно говорив. Сергійку, ти нам ще розкажеш про це іншим разом».

Знайомство з фільмоскопом

Колись картини, які показували на екрані, називалися «чарівними» і апарат, що показував їх — «чарівним ліхтарем». А тепер, у вік техніки, чарівне почало оточувати нас: ми дивимось кіно, телевізійні передачі, скрізь звучить радіо. Інтерес до техніки у дітей проявляється рано. Коли при дітях вставляють картину у фільмоскоп, всі обертаються і дивляться, як це робиться. Дуже цікавлять також дітей тіні на екрані. Щоб задовольнити цей інтерес у старшій групі, слід провести заняття, які знайомлять дітей з будовою фільмоскопа.

На першому занятті варто показати, як утворюється тінь.

Вихователька вмикає світло на екрані. «Діти, підніміть руки. Ви бачите, як багато рук з'явилося на екрані. Це — тіні від ваших рук. Помахайте руками. Ви махаєте руками — і на екрані рухаються

тіні. Рук багато і не розбереш, де чия рука. А тепер всі опустять руки. Підніме руку тільки Валерик. А тепер Валерик опустить руку і підніме Люба. Подивіться, як освітлена Любина рука. Світло попало на Любину руку і не попало на екран. Ось і утворилась тінь. Тепер підніме руку Вова (Вова сидить збоку, його рука не попадає у проміння світла). Чому ж Вовиної руки не видно?» Сашко: «Вова далеко сидить, там темно». Вихователька. «Вовина рука не закриває світла. А ось коли Вова підійде і стане сюди, він теж закrije світло. Іди сюди, Вово. Ось це Вовина тінь. З тіні можна дізнатися, хто це. Повернись, Вово, боком, ми подивимось на твою тінь. А тепер сідай. А де ми з вами ще спостерігали тіні?» Люда: «Коли ми гуляли ввечері, тінь за нами йшла». «Вірно. Пам'ятаєте, діти, ми йшли по тротуару, а тінь була то на стіні, то на землі. Тоді нас освітлювало сонце, а тепер що освітлювало Вову і наші руки?» Діти: «Лампочка». «Ось я погашу лампочку — немає ні світла, ні тіні (на секунду вимикає світло). А тепер подивіться, я вам покажу цікаві тіні». Бере в руки паперові голівки зайців, грається ними.

Діти сміються. Вихователька пересуває їх то ближче, то далі від екрана. «Подивіться, зайці стали маленькими, а тепер великими». Вмикає світло в кімнаті. «А тепер подивіться: ось у цій коробці лежить стрічка — діафільм, на ній багато маленьких картинок. У коробку діафільм ховають, щоб не подряпати, не порвати. А на коробці написано, який це діафільм (читає: «Кіт, півень і лисиця»). Ви вже бачили цю картину. Давайте подивимось її ще раз». Вставляє картину при дітях і показує.

На другому занятті можна дати дітям елементарне уявлення про будову самого апарата.

Використання діафільмів у малюванні і ліпленні

Діти середньої групи добре засвоїли діафільм Сутеева «Веселі картинки». Вони дивилися його, коли їм читали супровідний текст, дивилися мовчки, розповідали за ним. «Ви добре пам'ятаєте казки, які ми дивилися в «кіно» про «страшного звіра», «про кораблик» та «про їжачка». Сьогодні ви будете малювати на тему цих казок. Кожен сам вирішить, що він буде малювати». Діти малюють впевнено, швидко. Трудно лише Юлі. Виховательці доводиться їй допомагати, показати, як зобразити голову мишки і кошеняти.

Але не всі діафільми так легко можна зображати.

Діти старшої групи малюють за улюбленим діафільмом «Срібне копитце». В цьому діафільмі їм особливо подобався момент, коли «Срібне копитце» вибиває ніжкою коштовне каміння. Багатьом захотілося зобразити цей момент. Але козлика намалювати не легко. На

допомогу прийшла вихователька, в загальних рисах вона показала на дошці, як треба малювати козлика. Діти багато попрацювали над цим зображенням. Зате як вони прикрасили камінці, яке сяйво вони зобразили, використавши всі свої різноколірні олівці. Вова виявився найхитрішим за всіх. Він намалював самі ріжки від козлика, а весь козлик закритий сяйвом від каміння. А ось як намалювати сніг?

Про це говорили, коли дивилися картину, відзначили, що він весь білий, а в деяких місцях голубуватий. «Малюйте голубим олівцем і не зафарбовуйте всього», — сказала вихователька. Подібне питання постало в середній групі: як намалювати трьох кошенят: чорного, сірого і білого? Чорного можна намалювати чорним олівцем, а ось сірого і білого як? Довелось виховательці підказати: «Коли будете малювати сірого, не тисніть на олівець, і вийде сірий колір, а білого зовсім не зафарбовуйте».

Діти старшої групи переглядають знайомий уже діафільм «Маша і ведмідь». «Дивіться гарненько, ми незабаром будемо ліпити персонажів цієї казки». Першого разу дивляться з текстом, повторно — без тексту. Вихователька звертає увагу дітей на ті кадри, де у ведмеда і Маші найбільш вдалі для ліплення пози, розглядають ведмеда, позу Маші, коли вона сидить в корзині, співвідношення величини Маші і ведмеда. Результати були добрі. Розгляд діафільму допоміг зобразити ведмедя, його позу, Машу і корзинку.

* * *

Кілька слів про використання діафільмів для розваги. Діафільми можна показати в дитячому садку з однією тільки метою — зробити дітям приємність.

Іноді в довгий зимовий вечір або в дощову погоду можна розважити дітей показом веселого цікавого діафільму, який не потребує ні значних пояснень, ні великого напруження для його сприймання. Це може бути якась цікава казка чи

оповідання, інколи повторна картина, яку діти люблять.

Не слід проте давати діафільми як розвагу дуже часто, щоб не знижувати інтересу до них. Показ діафільмів у вечірній час треба чергувати з тіньовим, ляльковим театром, концертами тощо.

На відміну від занять з фільмоскопом, вихователька не намічає програмного змісту, не проводить бесід. У зв'язку з цим і картини повинні бути легші для сприймання, особливо тоді, коли їх показують у цілодобовій групі, де діти різного віку. Можна ввести в показ елементи гри та співів.

Якось в одній цілодобовій групі вечір розваг пройшов у формі гри в «кіно». Старші діти влаштували касу, нарізали квитки і продавали їх малюкам. Вони ж готували зал, самі показували «кіно» і розповідали текст. Після цього вечора діти висловили бажання гратися в «кіно», і вихователька зробила для них з картону іграшку — саморобне «кіно».

Але, використовуючи діафільми як розвагу, не слід забувати про те, що й розваги в дитячому садку повинні мати виховний характер.

* * *

З усього сказаного можна зробити висновок про те, яке значення має правильний добір діафільмів. Повторимо коротко основні положення, що стосуються їх добору:

1. Діафільми треба добирати за віком і розвитком дітей.

2. Діафільм треба добирати для ілюстрації програмного матеріалу, який вивчається в даний відрізок часу (літературні твори, бесіди, розповідання дітей).

3. Добираючи діафільми, треба враховувати також інтерес дітей до цієї чи іншої теми чи твору.

4. Потрібно також при доборі враховувати форму використання, бо для різної форми підходять різні діафільми.

5. Щоб діафільми, які показують дітям, не були випадковими, треба пов'язувати цю роботу з загальним планом роботи з дітьми.